

รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันความรุนแรงของเด็กและเยาวชนบนฐานฮีตลูก-คองหลาน
ของวัฒนธรรมอีสาน ในจังหวัดมหาสารคาม

Community Participation in the Prevention of Children and Youth Violence on Heet
Look –Kong Hlan of Isan Culture in Mahasarakham Province

ปัญญา เสนาเวียง¹, สิปปิย์ ชยานุสาสนี จันทร์ดอน², นัฐธิญา จันทร์ดอน³
Panya Senawiang¹, Sippiya Chayanusasanee Jundon², Nattiya Jundon³

^{1,2}คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

³พยาบาลวิชาชีพระดับชำนาญการ โรงพยาบาลยางตลาด

^{1,2}Faculty of Humanities and Social Science, Rajabhat Maha Sarakham University

³Registered Nurse (Professional Level) Yangtalad Hospital

¹E-mail: pywisdom@hotmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2432-5761>

²Corresponding author e-mail: zippiya@hotmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4233-9232>

³E-mail: acceptg@Gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4715-3736>

Received 13/11/2022

Revised 13/11/2022

Accepted 15/11/2022

บทคัดย่อ

ปัญหาความรุนแรงของเด็กและเยาวชนที่เพิ่มขึ้นทุกวันนี้ถือเป็นความจำเป็นเร่งด่วนในการป้องกันและแก้ไข การนำเอาหลักคำสอนและหลักปฏิบัติตามฮีต-คองของชาวอีสาน มาพัฒนาเพื่อป้องกันปัญหาความรุนแรงของเด็กและเยาวชนโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการฟื้นฟูวัฒนธรรมและศาสนาธรรมโบราณมาประยุกต์ใช้เพื่อส่งผลถึงชุมชนที่เกิดสันติสุขสงบสุขอย่างยั่งยืนเป็นแนวทางที่มีประโยชน์ การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของความรุนแรงของเด็กและเยาวชนในพื้นที่ตำบลเขวาสาน อำเภอเมืองจังหวัดมหาสารคาม (2) เพื่อศึกษาเกี่ยวกับหลักคำสอนและหลักปฏิบัติของเด็กและเยาวชนที่สืบสานฮีตลูก-คองหลานของวัฒนธรรมอีสาน ในพื้นที่ตำบลเขวาสาน อำเภอเมืองจังหวัดมหาสารคาม (3) เพื่อพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันความรุนแรงของเด็กและเยาวชนบนฐานฮีตลูก-คองหลานของวัฒนธรรมอีสานในพื้นที่ตำบลเขวาสาน อำเภอเมืองจังหวัดมหาสารคามเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ระหว่างเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ มีเครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบบประเมินผลแบบสังเกต และแบบบันทึก แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า 1. สภาพปัญหาความรุนแรงของเด็กและเยาวชนในพื้นที่ตำบลเขวาสาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาปัญหาความรุนแรงและบ่อเกิดความรุนแรงของเด็กและเยาวชนในพื้นที่ตำบลเขวาสานแบ่งข้อมูลออกเป็น 2 ด้านประกอบด้วย (1) ปัจจัยเสี่ยงต่อความรุนแรงของเด็กและเยาวชน (2) ความรุนแรงในเด็กและเยาวชนคือความรุนแรงทางวาจาและความรุนแรงทางกาย 2. หลักคำสอนและหลักปฏิบัติของเด็กและเยาวชนที่สืบสานฮีตลูก-

[253]

.....
คองหลานของวัฒนธรรมอีสานคือหลักปฏิบัติตนจากคองสิบลีสำหรับประชาชน และจากวรรณกรรมอีสาน เรื่องปู่สอนหลาน ย่าสอนหลาน เทวดาสอนโลก เป็นหลักปฏิบัติที่ได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนา คำสอนเหล่านี้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนที่เป็นคู่มือ ในการพำรสอนลูกหลาน ซึ่งมีการสอดแทรกจริยธรรมหรือคตินิยมอันเป็นธรรมเนียมหลักเป็นแนวทางหรือเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตที่ดี 3.รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันความรุนแรงของเด็กและเยาวชนบนฐานฮีตลูก-คองหลานของวัฒนธรรมอีสานในพื้นที่ตำบลเขวาสานเมือง จังหวัดมหาสารคาม พบว่ามีการวางแผนการมีส่วนร่วมของชุมชนทั้ง 4 ฝ่ายและใช้การค้นหาค้นหาทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมเพื่อช่วยในการแก้ปัญหาจัดกิจกรรมในการบูรณาการการอนุรักษ์ประเพณีฮีตสิบสองคองสิบลีและสอดแทรกคำสอนคุณธรรมจริยธรรมให้เด็กและเยาวชน

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของชุมชน; ปัญหาความรุนแรงของเด็กและเยาวชน; ฮีตลูก-คองหลานของวัฒนธรรมอีสาน

Abstract

The increasing problem of violence against children and young people is an urgent need to prevent and resolve it. The introduction of the doctrines and principles according to the Heet-Kong of Isan was Developed to prevent the problem of violence among children and youth through the process of community participation in restoring ancient cultures and religions to apply to result in a sustainable peaceful and peaceful community a useful approach. This research Objectives (1) To study the problem of violence among children and youth in the Khlao Sub-district Mueang District, Maha Sarakham Province (2) To study the doctrines and practices of good children and youth on Isan culture In the area of Khlao Mueang District, Maha Sarakham Province (3) To develop a model for community participation in the prevention of violence of children and youth based on Isan culture in the Khlao Sub district a Muang District, Maha Sarakham Province is a mixed method of quantitative and qualitative. research tools such as questionnaires, semi-structured interviews, observational evaluation, and records then the data were analyzed in content. The study found that (1) the Situation of the violence of children and youth in Khlao Sub-district, Mueang District, Maha Sarakham Province The results of the study on the violence and the causes of violence among children and youth are divided into 2 areas as follows: (1. 1) Risk Factors for Juvenile Violence (1. 2) Juvenile violence is verbal and physical violence. (2) The doctrine and practice of good children and youth based on Isan culture is the self-principle of the Fourteenth Cong for people And from Isaan literature the story of the grandfather teaches grandchildren,

[254]

Citation: ปัญญา เสนาเวียง, สิบบีย์ ชยานุสาสนี จันทร์คอน, นัฐริญา จันทร์คอน. (2565). รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันความรุนแรงของเด็กและเยาวชนบนฐานฮีตลูก-คองหลานของวัฒนธรรมอีสาน ในจังหวัดมหาสารคาม. วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 2 (6), 253-268
Senawiang, P., Jundon, C. S., Jundon, & N., (2022). Community Participation in the Prevention of Children and Youth Violence on Heet Look -Kong Hlan of Isan Culture in Mahasarakham Province. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 2 (6), 253-268; DOI:

<https://doi.org/10.14456/iarj.2022.146>

grandchildren, God teaches the world is a practice that has been influenced by Buddhism. These teachings are unique in their guides. In teaching their children Which has inserted ethics or moral principles which are the main traditions as a guideline or as an example of living a good life (3) The Community Participation Model in the Prevention of Violence of Children and Youth on Isan Culture in Khlaio Sub-district A Muang District, Maha Sarakham Province, it was found that the participation of all four groups was planned and the search for social capital and cultural capital was used to help solve problems, organize activities for integrating tradition conservation and inserting moral teachings Ethics for Children and Youth.

Keywords: Community Participation; Problem of Violence Among Children and Youth; Heet Look –Kong Hlan of Isan Culture

บทนำ

วิกฤติปัญหาศีลธรรมกำลังเป็นภัยคุกคามการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของคนในสังคมจนทำให้เกิดปัญหาวิกฤติการดำเนินชีวิตของบุคคล ขณะเดียวกันดูเหมือนว่าความรุนแรง ดังกล่าวจะได้รับความสนใจจากสถาบันทางสังคมน้อย อีกทั้งความเข้าใจผิดของผู้นำทางสังคม ที่เชื่อว่าการแก้ไขความรุนแรงนั้น สามารถแก้ไขได้ด้วยการใช้เทคโนโลยี การใช้เงินงบประมาณ การใช้กฎหมายบังคับ รวมถึงการใช้อำนาจทางการบริหารในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ซึ่งจากการใช้เครื่องมือและกระบวนการดังกล่าว สามารถแก้ไขปัญหาด้านศีลธรรมได้เพียงชั่วคราวเท่านั้น ขณะเดียวกันยังก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาอีก ซึ่งถ้าสถาบันทางสังคมยังให้ความสำคัญกับความรุนแรงน้อยอยู่ ก็ยากที่จะสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับคนในสังคมได้พิจารณาจากสถานการณ์พฤติกรรมของวัยรุ่นไทยขณะนี้ พบว่ายังอยู่ในภาวะที่อ่อนแอและน่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง เห็นได้จากปรากฏการณ์ความรุนแรงของวัยรุ่นที่มีผลกระทบต่อสังคมส่วนร่วม เช่น พฤติกรรมเสี่ยงต่อการเสพยาเสพติด การก่ออาชญากรรมทางเพศ และการกระทำความรุนแรง เป็นต้น

พฤติกรรมที่เป็นความรุนแรงของวัยรุ่นที่แสดงออกต่อตนเองและสังคมนั้นมีสาเหตุมาจากปัจจัยภายในและภายนอก ที่ผลักดันให้เกิดแรงขับเคลื่อนที่อยู่เหนือภาวะ ความถูกต้องทางศีลธรรม โดยเฉพาะปัจจัยภายในที่เป็นตัวต้นเหตุ ความอยากได้ อยากมี อยากเป็นที่เป็นสาเหตุจากปัญญาเป็นตัวควบคุม ส่วนปัจจัยภายนอกที่เป็นแรงกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมความรุนแรงของวัยรุ่นถ้าจะกล่าวถึงโครงสร้างทางสังคมก็เริ่มตั้งแต่การกำหนดนโยบายการพัฒนาประเทศที่มุ่งหวังความสำเร็จด้านเศรษฐกิจมากเกินไป ทำให้คนในสังคมแสวงหาความอยู่รอดทางกายภาพมากกว่าสภาวะทางจิต ด้วยเหตุนี้จึงก่อให้เกิดปัญหาเรื่องค่านิยม ยาเสพติด อาชญากรรมทางเพศ และการกระทำความรุนแรง ซึ่งปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาที่เกิดจากความเจริญทางด้านวัตถุ ทำให้มนุษย์แสวงหาความสุขทางกายจนนำมาสู่การขาดดุลความสุขทางจิตใจ วิธีการที่จะช่วยลดพฤติกรรม

[255]

กระทำความรุนแรงของวัยรุ่นลงได้นั้น อาจจะได้หลายวิธี เช่น การออกกฎหมาย ระเบียบ กฎหมาย ข้อห้าม ต่าง ๆ ซึ่งเป็นการควบคุมพฤติกรรมภายนอกของวัยรุ่น อีกวิธีหนึ่งก็คือการให้ความรู้ ปลูกฝัง ค่านิยม ทักษะคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตที่ดีงาม การฝึกอบรมเพื่อให้มีทักษะในการควบคุมตนเองก็เป็นการพัฒนาปัจจัยภายในของบุคคล

สังคมและวัฒนธรรมอีสานมีวัฒนธรรมที่ต้งามที่บรรพบุรุษได้ประยุกต์คำสอนทางศาสนาเป็นเครื่องปฏิบัติที่สามารถทำให้เกิดสังคมคุณธรรมได้ คือฮีตสิบสอง-คองสิบสี่ ตามคติการถือปฏิบัติของชาวอีสานนั้น ถือเป็นหลักธรรมในปฏิบัติตน ซึ่งหากใครที่ถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดแล้วนับเป็นบุคคลอยู่ในศีลในธรรมเป็นที่เคารพนับถือของคนทั่วไปหลักปฏิบัติ 14 ข้อเช่น หลักปฏิบัติของผู้ครองเรือนต่อลูกหลาน ฮีตลูก-คองหลาน หลักปฏิบัติของลูกหลานต่อบุพการี ฮีตไ้-คองเขย หลักปฏิบัติของสะใ้ต่อญาติผู้ใหญ่และพ่อแม่สามี ฮีตป่า-คองลุง หลักปฏิบัติของลุง ป้า น้า อา ต่อลูกหลาน ฮีตคองปู่ย่าคองตายาย หลักปฏิบัติของปู่ย่าตายายให้เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรต่อลูกหลาน ฮีตเฒ่า-คองแก่ หลักปฏิบัติของผู้เฒ่าในวัยชราให้เป็นที่เคารพเลื่อมใสเหมาะสม ฮีตคองเหล่านี้เป็นทุนทางสังคมถือว่าเป็นสิ่งเสริมสร้างวิถีชีวิตที่ดีงามของคนในสังคม ช่วยสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และช่วยเป็นต้นทุนในการพัฒนาสังคมไทยในด้านต่าง ๆ มาเป็นอย่างดี

ในบริบทไทย ทุนทางสังคมถือเป็นทุนสำคัญที่เสริมสร้างวิถีชีวิตที่ดีงามของคนในสังคมและสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการปกครองของประเทศมาช้านาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อการเสริมสร้างประสิทธิภาพการบริการและกระบวนการผลิตในภาคเศรษฐกิจ การช่วยบรรเทาความรุนแรงและแก้ปัญหาในยามที่เกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและทุนทางเศรษฐกิจมีข้อจำกัด การบรรเทาปัญหาและฟื้นฟูคนไทยและสังคมไทยให้กลับมาดำรงสถานะเดิมได้จำเป็นต้องอาศัยทุนทางสังคมช่วยสนับสนุน ยกตัวอย่างเช่น ในช่วงที่ประเทศไทยประสบปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจเมื่อปี 2540 ได้มีนักคิดและผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านประเมินว่า การที่สังคมไทยยังดำรงอยู่ได้เนื่องจากมีทุนทางสังคมมากมายเป็นตาข่ายรองรับที่มีความเชื่อมโยงหนาแน่นอยู่บนพื้นฐานเอกลักษณ์ความเป็นไทยที่มีจุดเด่นหลายประการ อาทิการมีระบบเครือญาติและชุมชนที่เข้มแข็งบนพื้นฐานวัฒนธรรมที่เอื้อเพื่อเผื่อแผ่ มีน้ำใจไมตรีชอบช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เป็นต้น (ไมตรี อินทรีย์, 2560)

จากปัญหาดังกล่าวการป้องกันความรุนแรงของเด็กและเยาวชนที่เพิ่มขึ้นทุกวันถือเป็นความจำเป็นเร่งด่วน ผู้วิจัยจึงสนใจการนำเอาหลักคำสอนและหลักปฏิบัติตามฮีต-คองของชาวอีสาน มาพัฒนาเพื่อป้องกันปัญหาความรุนแรงของเด็กและเยาวชนซึ่งครอบคลุมไปถึงพฤติกรรมไม่เหมาะสมอื่นๆโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการฟื้นฟูวัฒนธรรมและศาสนาธรรมโบราณมาประยุกต์ใช้ให้เด็กและเยาวชนมีคุณธรรมและจริยธรรมมีความประพฤติที่เหมาะสมซึ่งจะส่งผลถึงชุมชนที่เกิดสันติสุขสงบสุขอย่างยั่งยืนต่อไป

[256]

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของความรุนแรงของเด็กและเยาวชนบนฐานฮีตลูก-คองหลานของวัฒนธรรมอีสานในพื้นที่ตำบลเขวาสาน อำเภอมืองจังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อศึกษาเกี่ยวกับหลักคำสอนและหลักปฏิบัติของเด็กและเยาวชนที่สืบฐานฮีตลูก-คองหลานของวัฒนธรรมอีสาน ในพื้นที่ตำบลเขวาสาน อำเภอมืองจังหวัดมหาสารคาม
3. เพื่อพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันความรุนแรงของเด็กและเยาวชนบนฐานฮีตลูก-คองหลานของวัฒนธรรมอีสานในพื้นที่ตำบลเขวาสาน อำเภอมืองจังหวัดมหาสารคาม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การเก็บข้อมูลและเครื่องมือ: การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิโดยการสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มและการประชุมเชิงปฏิบัติการ และศึกษาจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือวิทยานิพนธ์ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบบันทึกการสังเกต ประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึกแนวทางการสนทนากลุ่ม และแนวทางการประชุมเชิงปฏิบัติการ

2. การกำหนดพื้นที่ศึกษา: พื้นที่การวิจัย คือ ตำบลเขวาสาน อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 24 หมู่บ้าน

3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง: ประชากร คือ ประชาชนทุกคนในตำบลเขวาสาน อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม ส่วนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 200 คน มีวิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง ตามเกณฑ์ ดังนี้

3.1 กลุ่มผู้รู้ มี 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) เป็นบุคคลที่อยู่ในครอบครัวมีความน่าเชื่อถือเป็นแบบอย่างที่ยอมรับของชุมชน 15 คน (2) เป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนจากหน่วยงานราชการ 15 คน และ (3) เป็นผู้ที่มีประสบการณ์การป้องกันความรุนแรงของเด็กและเยาวชนมาแล้วในชุมชน 20 คน

3.2 กลุ่มผู้ปฏิบัติ คือ เด็กและเยาวชน 100 คน

3.3 กลุ่มทั่วไป คือ ประชาชนทั่วไปที่สนใจที่อาศัยอยู่ในชุมชนหรือบริเวณใกล้เคียง 50 คน

4. ขั้นตอนการวิจัย

ขั้นที่ 1 ขั้นตอนการวิจัย-ศึกษาสภาพปัญหาความรุนแรงของเด็กและเยาวชน รวมทั้งบริบทที่เกี่ยวข้องของหมู่บ้าน ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1) สำรวจพื้นที่และบริบททั่วไปของชุมชน โดยลงพื้นที่สังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีการสนทนากลุ่มกับกลุ่มผู้รู้ในท้องถิ่น

2) สัมภาษณ์เชิงลึกข้อมูลสภาพปัญหาความรุนแรงและวิธีการสร้างความรุนแรง

3) ค้นหาเด็กและเยาวชนต้นแบบในชุมชน

.....
ขั้นที่ 2 พัฒนารูปแบบการป้องกันความรุนแรงของเด็กและเยาวชนบนฐานฮีตลูก-คองหลานของวัฒนธรรมอีสาน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนี้

1) จัดทำร่างรูปแบบการป้องกันความรุนแรงของเด็กและเยาวชนบนฐานฮีตลูก-คองหลานของวัฒนธรรมอีสาน

2) ประชุมเชิงปฏิบัติการกับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานราชการ เพื่อนำเสนอผลการวิเคราะห์และตรวจสอบความถูกต้อง และนำเชื่อถือของข้อมูลและร่างรูปแบบ ฯ

3) ปรับปรุงรูปแบบ ฯ ตามข้อเสนอของผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นที่ 3 การทดลอง ติดตามและปรับปรุง เพื่อการคืนข้อมูลและการนำไปใช้ประโยชน์ในท้องถิ่น ดังนี้

1) จัดประชุมบรรยายวิชาการเพื่อคืนความรู้เกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงของเด็กและเยาวชนและการป้องกันความรุนแรงของเด็กและเยาวชนบนฐานฮีตลูก-คองหลานของวัฒนธรรมอีสาน

2) จัดประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกันเสนอแนวทางการนำข้อมูลไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการป้องกันปัญหาความรุนแรงของเด็กและเยาวชนและการป้องกันความรุนแรงของเด็กและเยาวชนบนฐานฮีตลูก-คองหลานของวัฒนธรรมอีสาน

3) ติดตามประเมินผลการดำเนินงานทุกเดือน ต่อเนื่อง 3 เดือน

4) ประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อคืนข้อมูลและสรุปผลการพัฒนารูปแบบปัญหาความรุนแรงของเด็กและเยาวชนและการป้องกันความรุนแรงของเด็กและเยาวชนบนฐานฮีตลูก-คองหลานของวัฒนธรรมอีสาน

5) ทำการเผยแพร่โดยการจัดทำรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์และตีพิมพ์บทความวิจัยผ่านวารสารระดับชาติ

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันความรุนแรงของเด็กและเยาวชนบนฐานฮีตลูก-คองหลานของวัฒนธรรมอีสาน ในจังหวัดมหาสารคาม สามารถจำแนกผลการวิจัยออกเป็นระยะต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1.ศึกษาสภาพปัญหาของความรุนแรงของเด็กและเยาวชนในตำบลเขวาสินรินทร์ อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม

ผลการวิจัยพบว่าข้อมูลสภาพปัญหาความรุนแรงของเด็กและเยาวชนในพื้นที่ตำบลเขวาสินรินทร์ จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาปัญหาความรุนแรงและบ่อเกิดความรุนแรงของเด็กและเยาวชนในพื้นที่ตำบลเขวาสินรินทร์โดยการสัมภาษณ์ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลเขวาสินรินทร์และหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องแบ่งข้อมูลออกเป็น 2 ด้านประกอบด้วย

1.1 ปัจจัยเสี่ยงต่อความรุนแรงของเด็กและเยาวชน

[258]

Citation: ปัญญา เสนาเวียง, สิบปี ขยาดสาสนี จันทร์คอน, นัฐธิญา จันทร์คอน. (2565). รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันความรุนแรงของเด็กและเยาวชนบนฐานฮีตลูก-คองหลานของวัฒนธรรมอีสาน ในจังหวัดมหาสารคาม. วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 2 (6), 253-268

Senawiang, P., Jundon, C. S., Jundon, & N., (2022). Community Participation in the Prevention of Children and Youth Violence on Heet Look -Kong

Hlan of Isan Culture in Mahasarakham Province. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 2 (6), 253-268; DOI:

<https://doi.org/10.14456/iarj.2022.146>

สถานการณ์และปัญหาของเด็กและเยาวชนในพื้นที่ตำบลเขวาในปัจจุบันนี้มีความเสี่ยงอันเกิดขึ้นจากภาพสังคมสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมเริ่มเปลี่ยนไป เป็นที่ทราบกันดีว่าตำบลเขวานั้นเป็นสังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบทส่งผลให้ประชากรของตำบลมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นจากการย้ายถิ่นฐานจากเขตเมืองสู่ชานเมือง และมีประชากรแฝงเพิ่มขึ้นจำนวนมาก ส่งผลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนไปของคนในชุมชน เด็กและเยาวชนในหมู่บ้านมีการแข่งขันกันสูง การร่วมกิจกรรมของเด็กและเยาวชนในชุมชนเริ่มลดน้อยลง ปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนมีมากขึ้นและมีความซับซ้อนของปัญหา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาคุณภาพชีวิตหรือปัญหาเศรษฐกิจ

จากสภาพชุมชนที่เปลี่ยนไปประชากรในชุมชนย่อมได้รับผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งเด็กและเยาวชนถือว่าเป็นหนึ่งในประชากรที่เปราะบางที่นำเป็นห่วง จากการการเสวนาร่วมกันระหว่างผู้วิจัย ประชาชนในพื้นที่ และหน่วยงานรัฐในพื้นที่พบปัญหาปัจจัยเสี่ยง(ปัจจัยกระตุ้นหรือปัจจัยสถานการณ์นำไปสู่การใช้ความรุนแรง)ต่อการเกิดความรุนแรงของเด็กและเยาวชนที่ต้องการหาทางป้องกันและแก้ไขอย่างรอบคอบและเร่งด่วน ได้แก่ 1.ปัญหาด้านยาเสพติดในชุมชน 2.ปัญหาครอบครัว 3.ปัญหาการรับสื่อของเด็กและเยาวชน ซึ่งในเบื้องต้นขององค์ร่วมปัจจัยเสี่ยงเหล่านี้ที่ร้ายล้อม หล่อหลอมสร้างให้เด็กและเยาวชนในชุมชนมีความเสี่ยงและอันตรายยิ่ง ยังมีการเพิ่มขึ้นของปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างความรุนแรงอย่างต่อเนื่อง ในปัจจุบันชุมชนตำบลเขวาเข้าสู่ยุคทุนนิยมและเทคโนโลยี สภาพสังคม และวิถีชีวิตประชาชนก็เปลี่ยนไปจากเดิม พฤติกรรมของเด็กและเยาวชนมีการเปลี่ยนแปลงไปสภาพของสังคม สุภาพะเสื่อมถอยจากหลายสาเหตุหลายประการที่เป็นปัจจัยให้เด็กและเยาวชนอยู่ในสถานการณ์จนน่าวิตกซึ่งมีความจำเป็นเร่งด่วนที่ทุกคนในชุมชนต้องตระหนักถึงปัญหาและร่วมมือป้องกันแก้ไขก่อนจะวิกฤติจนเกินแก้ไข

1.2 ความรุนแรงในเด็กเยาวชน

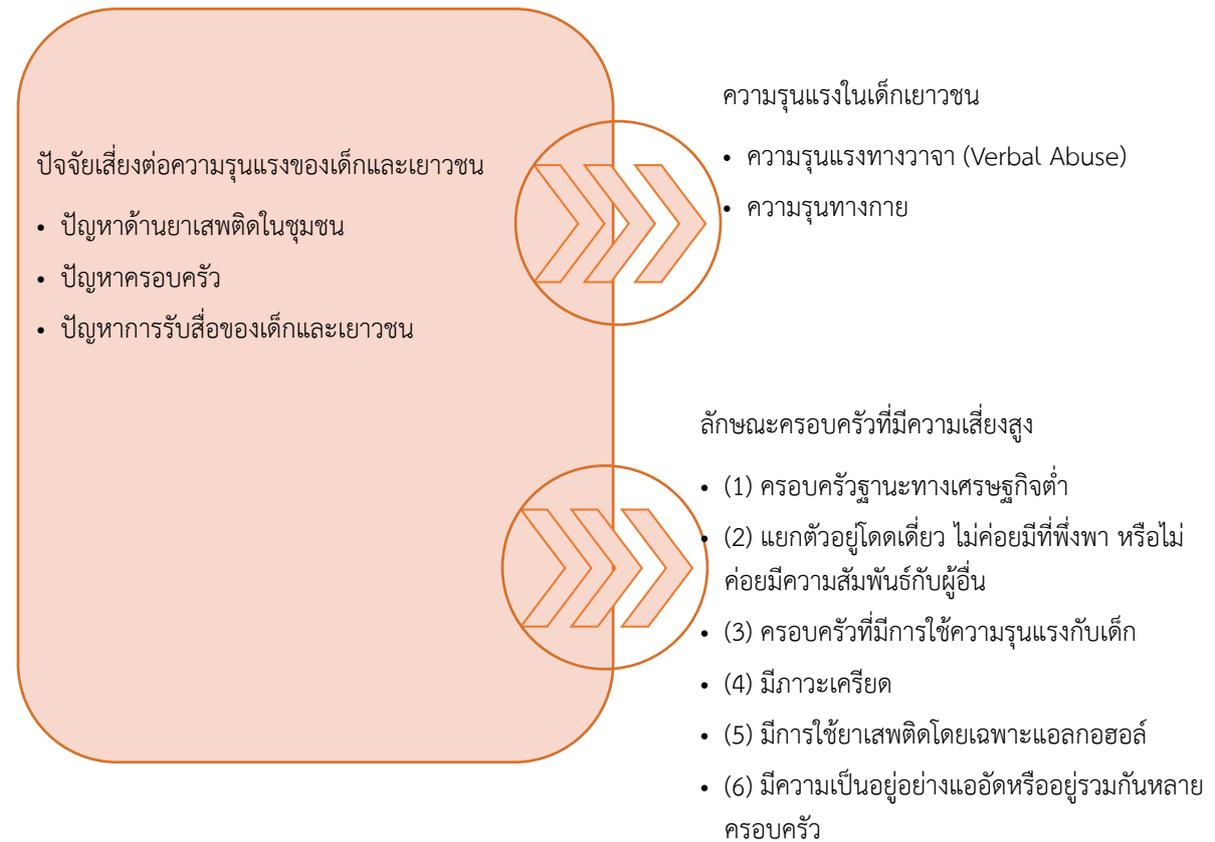
ผลการการสำรวจปัญหาความรุนแรงของเด็กและเยาวชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล เขวาสานสามารถสรุปโดยสังเขปมีอยู่ 2 รูปแบบ

1.2.1 ความรุนแรงทางวาจา (Verbal Abuse) มักเป็นคำพูดที่เป็นพฤติกรรมเลียนแบบระหว่างผู้ใหญ่กับเด็ก ความรุนแรงชนิดนี้ส่วนมากมักเป็นการล่วงละเมิดทางวาจา ซึ่งครอบคลุมพฤติกรรมที่หลากหลาย เช่น การโต้เถียง ข่มขู่ทำลายทางวาจา ประชดประชัน ดุด่า และการใช้วาจาไม่สุภาพ การใช้คำเสียดสีตลก เป็นต้น สิ่งที่ต้องระมัดระวังคือความรุนแรงทางวาจากับความรุนแรงในรูปแบบอื่น ๆ รวมทั้งความรุนแรงทางกายและความรุนแรงทางใจ จากการจัดเวลาแลกเปลี่ยนปัญหาของเด็กและเยาวชนในพื้นที่ตำบลเขวาพบว่า เป็นปัญหาที่พบบ่อยในเด็กและเยาวชน สิ่งเหล่านี้มักเป็นสิ่งที่เด็กและเยาวชนได้ยินในบ้าน ได้ยินผู้ใหญ่พูดคุย ได้ยินจากสื่อจนเป็นพฤติกรรมเลียนแบบ

1.2.2 ความรุนแรงทางกาย เป็นความรุนแรงที่พบบ่อยเป็นอันดับรองลงมาในพื้นที่ตำบลเขวา คือมักเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกในลักษณะการระรานทางกาย การทำร้ายร่างกายด้วยมือเปล่า การขว้างปาสิ่งของเข้าใส่กัน การทะเลาะวิวาทกับเพื่อน เป็นต้น

[259]

ผลสรุปการเก็บข้อมูลปัญหาความรุนแรงของเด็กและเยาวชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลเขavnันปัญหา
มักเกิดกับเด็กและเยาวชนที่อาศัยอยู่กับลักษณะครอบครัวที่มีความเสี่ยงสูง เช่น (1) ครอบครัวฐานะทาง
เศรษฐกิจต่ำ (2) แยกตัวอยู่โดดเดี่ยว ไม่ค่อยมีที่พึ่งพา หรือไม่ค่อยมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น (3) ครอบครัวที่มีการ
ใช้ความรุนแรงกับเด็ก (4) มีภาวะเครียด (5) มีการใช้ยาเสพติดโดยเฉพาะแอลกอฮอล์ และ (6) มีความเป็นอยู่
อย่างแออัดหรืออยู่ร่วมกันหลายครอบครัว เป็นต้น

แผนภาพที่ 1 สภาพปัญหาของความรุนแรงของเด็กและเยาวชน

2. ศึกษาเกี่ยวกับหลักคำสอนและหลักปฏิบัติของเด็กและเยาวชนที่ตีบนฐานฮีตลูก-คองหลานของ วัฒนธรรมอีสาน

ผลการวิจัยพบว่าหลักคำสอนลูกหลานของชุมชนตำบลเขavnันปรากฏในวรรณกรรมคำสอนอีสาน ซึ่ง
ถูกถ่ายทอดกันมาในลักษณะมุขปาฐะอย่างไม่เป็นทางการมีคำสอนในลักษณะฮีตลูกคองหลานที่ปรากฏใน
วรรณกรรมเรื่อง ปู่สอนหลาน ย่าสอนหลาน และเทวดาสอนโลก จะเห็นได้ว่าในภูมิภาคอีสานจะมีวรรณกรรม
ประเภทคำสอนอยู่เป็นจำนวนมาก วรรณกรรมเหล่านี้เป็น แบบเทศนาโวหารคือเป็นคำสอนตลอดเรื่องสุภาพ
คล้ายกับคำโคลงโลกนิติ และที่ต่างออกไป ก็คือมีวรรณกรรมประเภทนี้จำนวนมากที่เป็นคำสอน แนวประพจน์

[260]

Citation: ปัญญา เสนาเวียง, สิบบีย์ ชยานุสาสนี จันทรคอน, นัฐริญา จันทรคอน. (2565). รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันความรุนแรงของเด็กและเยาวชนบนฐานฮีตลูก-คอง
หลานของวัฒนธรรมอีสาน ในจังหวัดมหาสารคาม. วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 2 (6), 253-268

Senawiang, P., Jundon, C. S., Jundon, & N., (2022). Community Participation in the Prevention of Children and Youth Violence on Heet Look -Kong

Hlan of Isan Culture in Mahasarakham Province. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 2 (6), 253-268; DOI:

<https://doi.org/10.14456/iarj.2022.146>

ปฏิบัติ โดยยึดคตินิยมของ พุทธศาสนาผสมผสานกับเรื่องความเชื่อในวิญญาณ เช่นธรรมดาสอนโลกยึดคติความเชื่อเรื่อง วิญญาณตามคตินิยมทางพุทธศาสนา ฮีตสิบสองคองสิบสี่ พระยาคำกองสอนไพร่ อินทียาณสอนลูก ท้าวคำสอน กาพย์ปู่สอนหลาน ยอดคำสอน สาส์นสมที่คิด ลีปสุญ (ลบบ่สุญ) สิริจันโทวาทคำสอน ย่าสอนหลาน เป็นต้น

จากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุในเขตชุมชนตำบลเขาวาเรื่องคำสอนที่บรรดาผู้ปกครองหรือผู้สูงอายุในชุมชนใช้สั่งสอนอบรมเด็กและเยาวชนนั้นเป็นการหยิบยกคำสอนจากวรรณกรรมอีสานเหล่านี้มาสอนแบบที่ได้รับถ่ายทอดกันมาในลักษณะมุขปาฐะเป็นลักษณะ คำกลอน กลอนลำ ผญา หรือปรากฏในบทเพลงของพระภิกษุ ซึ่งผู้ที่สอนเองบางกลุ่มก็ไม่ทราบที่มาที่ไปของคำสอนเหล่านั้นว่ามาจากวรรณคดีเรื่องใด จากการศึกษาเปรียบเทียบของกลุ่มผู้วิจัยเองในวรรณคดีอีสานเหล่านั้นพอจะสรุปได้ว่ามีคำสอนเป็นไปในทางเดียวกันทั้งสิ้นมีตัวอย่างคำสอนดังนี้

คำสอนปู่สอนหลานและเทวดาสอนโลก

- 1) คำสอนลูกหลานให้เคารพผู้ใหญ่
- 2) คำสอนเรื่องการนอน
- 3) คำสอนเรื่องความขยันและระวังการพูดจา
- 4) คำสอนเรื่องครองตน
- 5) คำสอนเกี่ยวกับสิ่งไม่ควรปฏิบัติ
- 6) คำสอนหญิงสาวห้ามเป็นซู้กับสามีผู้อื่น
- 7) คำสอนให้งดเว้นจากการเลี้ยงชีพมิจฉ้ออาชีพะ
- 8) คำสอนห้าเอาเปรียบผู้อื่น
- 9) คำสอนห้ามพูดคำหยาบสอนลูกหลานที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องย่าสอนหลาน

วรรณกรรมเรื่องย่าสอนหลานหลายเป็นบทที่กล่าวอบรมสั่งสอนจริยธรรมความ ประพฤติ ลูกหลานให้คิด และกระทำในสิ่งที่ดี โดยยึดคำสอนในทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักในการประพฤติตน เช่น สอนในการเข้าวัด ฟังธรรม รักษาศีล ทำบุญ ตักบาตร โดย ยกตัวอย่างในเรื่องต่าง ๆ เพื่อผู้อ่านเกิดความคล้อยตามและปฏิบัติตามคำสอน โดยมี สาระสำคัญ เพื่อเสนอแนวทางในการปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกันในสังคมไว้เป็นข้อ ๆ ซึ่งเป็นไปตามแบบฉบับโบราณอีสาน โดยแบ่งเป็นแนวทางในการปฏิบัติไว้ชัดเจน

แนวทางที่ 1. ว่าด้วยการสอนให้ศึกษาเล่าเรียน

แนวทางที่ 2. ว่าด้วยการสอนคนให้เป็นคน

แนวทางที่ 3. ว่าด้วยการสอนให้รู้จักทำบุญ

แนวทางที่ 4. สอนให้รู้จักกินอยู่

แนวทางที่ 5. สอนให้รู้จักบาป บุญ คุณ โทษ

[261]

แนวทางที่ 6. สอนไม่ให้ลืมนิ้ว

แนวทางที่ 7. สอนให้รู้จักการทำงาน

แนวทางที่ 8. สอนเกี่ยวกับการพูดจา

แนวทางที่ 9. สอนให้ละบาปสร้างบุญ

คองสิบสี่สำหรับประชาชนคือประเพณีของชาวบ้าน เป็นวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชน หรือวิถีชีวิตของคนในสังคมนั้นๆ เป็นการปฏิบัติให้ถูกต้องตามมารยาทในสังคม

วิถีปฏิบัติคองสิบสี่ ในพื้นที่ตำบลเขาวนนั้น จากการลงพื้นที่วิจัยเก็บข้อมูลสัมภาษณ์ประชาชนในตำบลเขาวนพบว่า เป็นข้อปฏิบัติที่อาจจะไม่เคร่งครัดทุกคน แต่ยังมี การถือปฏิบัติกันอยู่ ซึ่งบางคองอาจจะถูกยกเลิก เปลี่ยนไปตามกาลเวลา

คำสอนปู่สอนหลานและเทวดาสอนโลก

- 1) คำสอนลูกหลานให้เคารพผู้ใหญ่
- 2) คำสอนเรื่องกรนอน
- 3) คำสอนเรื่องความขยันและระวังการพูดจา
- 4) คำสอนเรื่องครองตน
- 5) คำสอนเกี่ยวกับสิ่งไม่ควรปฏิบัติ
- 6) คำสอนหญิงสาวห้ามเป็นชู้กับสามีผู้อื่น
- 7) คำสอนให้งดเว้นจากการเลี้ยงชีพมิฉ้อฉล
- 8) คำสอนห้าเอาเปรียบผู้อื่น
- 9) คำสอนห้ามพูดคำหยาบสอนลูกหลานที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องย่าสอนหลาน

แนวทางในการปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกันในสังคม

- แนวทางที่ 1. ว่าด้วยการสอนให้ศึกษาเล่าเรียน
- แนวทางที่ 2. ว่าด้วยการสอนคนให้เป็นคน
- แนวทางที่ 3. ว่าด้วยการสอนให้รู้จักทำบุญ
- แนวทางที่ 4. สอนให้รู้จักกินอยู่
- แนวทางที่ 5. สอนให้รู้จักบาป บุญ คุณ โทษ
- แนวทางที่ 6. สอนไม่ให้ลืมนิ้ว
- แนวทางที่ 7. สอนให้รู้จักการทำงาน
- แนวทางที่ 8. สอนเกี่ยวกับการพูดจา
- แนวทางที่ 9. สอนให้ละบาปสร้างบุญ

แผนภาพที่ 2 หลักคำสอนและหลักปฏิบัติของเด็กและเยาวชนที่สืบฐานฮีตลูก-คองหลานของวัฒนธรรมอีสาน

สรุปหลักปฏิบัติตนจากคองสิบสี่สำหรับประชาชน และจากวรรณกรรมอีสาน เรื่องปู่สอนหลาน ย่าสอนหลาน เทวดาสอนโลกนั้น นับว่าเป็นหลักปฏิบัติที่ได้รับอิทธิพลจาพระพุทธศาสนาโดยตรง คำสอนเหล่านี้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนที่เป็นคู่มือ ในการพร่ำสอนลูกหลาน ซึ่งมีการสอดแทรกจริยธรรมหรือคตินิยมอันเป็นธรรมเนียมหลัก เป็นแนวทาง หรือเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต

[262]

**3. พัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันความรุนแรงของเด็กและเยาวชนบนฐาน ี
ตลก-คองหลานของวัฒนธรรมอีสานวัฒนธรรมอีสานในตำบลเขวาสัน อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม**
ผลการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันความรุนแรงของเด็กและเยาวชนบนฐานอีตลก-
คองหลานของวัฒนธรรมอีสานวัฒนธรรมอีสาน มีกิจกรรมดังนี้

3.1 การดำเนินกิจกรรมแรก

3.1.1 การวางแผนการมีส่วนร่วมของชุมชน: การวางแผนเป้าหมายการมีส่วนร่วมของชุมชนให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความรุนแรงของเด็กและเยาวชน โดยการร่วมมือของประชาชนในพื้นที่ทุกฝ่ายทั้งภาครัฐและเอกชนร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและวิธีการป้องกันปัญหาความรุนแรงของเด็กและเยาวชนโดยการมีกิจกรรมการพัฒนาและดำเนินการคือ กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และกิจกรรมคิดวิเคราะห์ปัญหา และในเด็กและเยาวชนแกนนำแห่งพื้นที่เป้าหมาย โดยนำไปประยุกต์แก้ไขให้มีความรู้และเข้าใจหลักจริยธรรมอีตลกในวัฒนธรรมอีสาน คือหลักคำสอนลูกหลาน ในวรรณกรรมอีสาน เช่น กาพย์ปู่สอนหลาน ย่าสอนหลาน เทวดาสอนโลก และคอง 14 โดยมีกิจกรรมพัฒนาจิตใจตามหลักอีตลกอีสาน

3.1.2 การค้นหาทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมมีส่วนร่วมในช่วยในการแก้ปัญหา:

1) การค้นหาทุนทางสังคมของชุมชนตำบลเขวาสัน ได้ศึกษาต้นทุนด้านแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลเขวาสัน (แผนบริหาร พ.ศ.2561-265) พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลเขวาสันได้ใช้ยุทธศาสตร์ชาติและยุทธศาสตร์การพัฒนาดังกล่าวมาบูรณาการโดยการได้กำหนดวิสัยทัศน์ (Vision) เพื่อแสดงสถานการณ์ในอนาคตที่มีจุดมุ่งหมายความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นในอนาคต เช่น ยุทธศาสตร์ที่ 4 การพัฒนาด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมจารีตประเพณี และการท่องเที่ยว 4.1) ส่งเสริมการอนุรักษ์ฟื้นฟูศาสนา ศิลปวัฒนธรรมจารีตประเพณีรักษาไว้ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่น 4.2) เสริมสร้างสนับสนุนคุณภาพการศึกษาทุกระดับทุกระบบให้ได้มาตรฐาน 4.3) ส่งเสริมปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนและประชาชนมีคุณธรรม จริยธรรม พร้อมทั้งสนับสนุนการกีฬาและนันทนาการให้ชุมชนห่างไกลยาเสพติด 4.4) สนับสนุนหน่วยงานชุมชนเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างหลากหลายและมีการกำหนดเป้าประสงค์ วิเคราะห์แผนการพัฒนาอย่างชัดเจน

2) ต้นทุนทางวัฒนธรรม จากการสำรวจและจัดกิจกรรมเสวนาในพื้นที่พบว่า ประชากรในเขตตำบลเขวาสันโดยส่วนใหญ่ ยังคงยึดมั่น และปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี (อีตลีสอง:ประเพณี 12 เดือน) ที่ตกทอดสืบต่อกันมานับแต่บรรพบุรุษ

การค้นหาต้นทุนทางสังคมและวัฒนธรรมในพื้นที่ตำบลเขวาสันเป็นส่วนสำคัญมากในการวางแผนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันความรุนแรงของเด็กและเยาวชนบนฐานอีตลก-คองหลานของวัฒนธรรมอีสาน ซึ่งจะออกแบบในลักษณะกิจกรรมและส่งต่อให้หน่วยงานในพื้นที่ดำเนินกิจกรรมคือวัดและโรงเรียน

[263]

3.1.3 ผลการปฏิบัติตามแผน: เกิดความร่วมมือในระดับชุมชน 4 ฝ่าย ได้แก่ วัด ผู้นำชุมชน สถานศึกษา และผู้ประกอบการ สิ่งเหล่านี้สามารถปรับความเข้าใจถึงปัญหาความรุนแรงและผลของความรุนแรงในเด็กและเยาวชน และได้ทราบถึงทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมมีส่วนร่วมในช่วยในการแก้ปัญหา

3.2 การดำเนินกิจกรรมรอบที่ 2

การวางแผนรอบที่ 2 มีเป้าหมายพัฒนาใน 2 กลุ่ม คือ การพัฒนาเด็กและเยาวชนแกนนำ และระดับชุมชน ด้วยการสื่อสารไปถึงประชาชนในชุมชนเพื่อให้รับรู้ในปัญหา เกิดความตระหนักและให้ความร่วมมือในการป้องกันปัญหาโดยกิจกรรมการพัฒนาในกลุ่มเป้าหมายดังกล่าวได้แก่ การรณรงค์ในชุมชน การเผยแพร่แนวคิดสู่ผู้นำชุมชน และการพัฒนาครอบครัวเสี่ยง

การปฏิบัติและสังเกต

1) การรณรงค์ในชุมชนให้ประชาชนรับรู้และเข้าใจในปัญหาความรุนแรงของเด็กและเยาวชนในชุมชน และให้การสนับสนุนกิจกรรมป้องกันปัญหามากขึ้น

2) การเผยแพร่แนวคิดและพัฒนากิจกรรมป้องกันปัญหาความรุนแรงของเด็กและเยาวชนในชุมชน ชุมชน และขอความร่วมมือในการสื่อสารไปยังประชาชนในชุมชน

3. การเผยแพร่แนวคิดวัดและโรงเรียน แผนที่กำหนด คือการเสวนาเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในลักษณะเวทีสาธารณะ ระหว่างผู้นำชุมชน วัดและโรงเรียน ครอบครัวแกนนำ และเด็กและเยาวชนแกนนำ จำนวน 100 คน ผลที่เกิดขึ้น คือ เด็กและเยาวชนแกนนำได้รับรู้และเข้าใจในปัญหามากขึ้น มีการเปิดรับกับการเปลี่ยนแปลงตนเองมากขึ้น มีส่วนร่วมในกิจกรรมประเพณีและวัฒนธรรม

3.3 ผลการปฏิบัติ

เกิดความร่วมมือในระดับชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน และภาคีเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชน และสามารถขยายขอบเขตการพัฒนาไปทั่วทั้งชุมชน ครอบครัวทุกกลุ่มเป้าหมาย โดยสามารถปรับความคิด ความเชื่อของกลุ่มเป้าหมายให้ตระหนักในปัญหาและมีแนวโน้มที่จะเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้ชีวิตของเด็กและเยาวชนเพื่อประโยชน์ในเชิงป้องกันได้

อภิปรายผล

ผู้วิจัยมีประเด็นการอภิปรายผล ดังนี้

1. สภาพปัญหาความรุนแรงของเด็กและเยาวชนในพื้นที่ตำบลเขวาสินรินทร์ อำเภอมะขาม จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาปัญหาความรุนแรงและบ่อเกิดของความรุนแรงของเด็กและเยาวชนในพื้นที่ตำบลเขวาสินรินทร์โดยการสัมภาษณ์ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลเขวาสินรินทร์และหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องแบ่งข้อมูลออกเป็น 2 ด้าน ประกอบด้วย 1.ปัจจัยเสี่ยงต่อความรุนแรงของเด็กและเยาวชน 2.ความรุนแรงในเด็กเยาวชนคือความรุนแรงทางวาจาและความรุนแรงทางกายสอดคล้องกับกับงานของ นงญา พรหมหันธ์ (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง

[264]

ทายาทความรุนแรง : แนวคิดการประกอบสร้างทางสังคมต่อการจัดการประสบการณ์ความรุนแรง จากการศึกษาวิจัย มีข้อค้นพบดังต่อไปนี้ 1) กรอบแนวคิดทายาทความรุนแรง อธิบายปัจเจกบุคคลที่มีประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับ “พิษ” “ความรุนแรง” หรือ “ผลกระทบในเชิงลบ” อันเนื่องมาจากประสบการณ์ดังกล่าว ซึ่งอาจสะท้อนผ่านทัศนคติที่รุนแรง อารมณ์ที่รุนแรง จนอาจนำไปสู่พฤติกรรมที่รุนแรงต่าง ๆ ต่อไปได้ 2) แนวคิดการประกอบสร้างทางสังคมเป็นการอธิบายกลไกทางสังคม 4 ระดับ ประกอบด้วย ความรุนแรงที่แฝงอยู่ในระดับความคิดความเชื่อหรือวัฒนธรรมที่รุนแรง (Toxic Root) สภาพแวดล้อมทางสังคมที่รุนแรง (Toxic Environment) ความสัมพันธ์ที่รุนแรง (Toxic Relationships) และปัจเจกบุคคลในฐานะทายาทความรุนแรง (Toxic Fruits) ซึ่งทั้งหมดถือเป็นปัจจัยที่มีส่วนสำคัญทำให้ความรุนแรงในฐานะโครงสร้างทางสังคมสามารถถูกสืบทอดและถ่ายทอดมาอย่างยาวนานรุ่นแล้วรุ่นเล่า สอดคล้องกับงานวิจัยของรมิดา แสงสวัสดิ์ (2560) ได้ศึกษา ความรุนแรงในสถานที่ทำงาน: ศึกษากรณีเจ้าหน้าที่และบุคลากรของโรงพยาบาลตำรวจ จากผลการวิจัย พบว่า ด้านผลกระทบและรูปแบบของความรุนแรงในสถานที่ทำงานกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่พบเจอกับความรุนแรงทางวาจาจากมากที่สุด ในลักษณะของการใช้น้ำเสียงตะคอก และการกล่าวตำหนิ/กล่าวโทษ ผู้กระทำความรุนแรงทั้งทางวาจาและร่างกายที่พบในสถานที่ทำงานมากที่สุด

2. หลักคำสอนและหลักปฏิบัติของเด็กและเยาวชนที่สืบฐานฮีตลูก-คองหลานของวัฒนธรรมอีสาน ในพื้นที่ตำบลเขวาสาน อำเภอมืองจังหวัดมหาสารคาม พบว่าหลักปฏิบัติตนจากคองสืบสำหรับประชาชน และจากวรรณกรรมอีสาน เรื่องปู่สอนหลาน ย่าสอนหลาน เทวดาสอนโลกนั้น นับว่าเป็นหลักปฏิบัติที่ได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนาโดยตรง คำสอนเหล่านี้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนที่เป็นคู่มือ ในการพร่ำสอนลูกหลาน ซึ่งมีการสอดแทรกจริยธรรมหรือศีลธรรมอันเป็นธรรมเนียมหลัก เป็นแนวทาง หรือเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตที่ดีและไร้ความรุนแรงซึ่งมีอยู่หลักธรรมในพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับงานวิจัยของ วสมน ทิพนีย์ (2559) ได้เสนอ การแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวตามแนวพุทธธรรม 6 ประการ ดังนี้ 1. การแก้ไขปัญหอันเกิดจากทัศนคติ ค่านิยมและความเชื่อที่ผิด ๆ ต้องปรับวิธีคิดให้ถูกต้อง โดยตระหนักว่าความรุนแรง การล่วงละเมิดกันและกันเป็นสิ่งไม่ถูกต้องไม่ว่ากรณีใด ๆ ทั้งสิ้น มีการอบรมให้ความรู้อย่างต่อเนื่องในสังคมจนเกิดเป็นวัฒนธรรมการไม่ใช้ความรุนแรง 2. การแก้ไขนิสัยส่วนตัวที่ชอบก้าวร้าว รุนแรง ต้องฝึกให้มีสิ่งที่จะไม่แสดงกิริยารุนแรงและก้าวร้าวทั้งทางกายและทางวาจา ปรับเปลี่ยนนิสัยที่ไม่ดีของตน แต่สร้างความเป็นผู้รักและสงสารผู้อื่นขึ้นในใจ 3. การแก้ไขความไม่มีมนุษยสัมพันธ์ในครอบครัวด้วยการฝึกทำหน้าที่ของสามี ภรรยาและลูกอย่างจริงจัง กระทำด้วยความรักและเมตตาทางกายและวาจาอย่างเป็นรูปธรรม 4. การแก้ไขปัญหาการวางแผนครอบครัวด้วยการอบรมเรียนรู้เรื่องครอบครัวทั้งในด้านภาวะ หน้าที่ ความคิด การตัดสินใจ และการใช้เหตุผลในการอยู่ร่วมกันและแก้ปัญหาร่วมกัน 5. การแก้ไขปัญหาการวางแผนการเงินด้วยการรู้จักบริหารจัดการทรัพย์สินที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ทุกด้าน ทำงานที่สุจริตไม่เสี่ยงต่อการทำผิดกฎหมาย กำหนดรายรับรายจ่ายไว้อย่างเหมาะสม และหลีกเลี่ยงอบายมุขสาเหตุอันจะทำให้เสียทรัพย์ 6. การแก้ไขปัญหาความ

[265]

ขัดแย้งในครอบครัวอันเกิดจากช่องว่างระหว่างวัยในครอบครัวที่มีผลจากความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีในสังคมด้วยการทำหน้าที่ของบิดามารดาที่มีต่อลูกด้วยการพูดจาและแสดงออกด้วยความรักและเมตตา พ่อแม่ต้องมีเวลาให้ครอบครัว มีการเรียนรู้สังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างเข้าใจโดยเฉพาะเกี่ยวกับเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต

3. รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันความรุนแรงของเด็กและเยาวชนบนฐานฮีตลูก-คองหลานของวัฒนธรรมอีสานในพื้นที่ตำบลเขวา อำเภอเมืองจังหวัดมหาสารคามพบว่าการวางแผนการมีส่วนร่วมของชุมชนทั้ง 4 ฝ่ายและใช้การค้นหาทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมเพื่อช่วยในการแก้ปัญหา มีการรณรงค์ในชุมชนให้ประชาชนรับรู้และเข้าใจปัญหาความรุนแรงของเด็กและเยาวชนในชุมชน การเผยแพร่แนวคิดวัดและโรงเรียน จนเกิดความร่วมมือในระดับชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน และภาคีเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชน และสามารถขยายขอบเขตการพัฒนาไปทั่วทั้งชุมชน ครอบครัวทุกกลุ่มเป้าหมายได้รูปแบบความร่วมมือของชุมชนและภาคีเครือข่ายที่ร่วมจัดกิจกรรมความร่วมมือเพื่อป้องกันความรุนแรงของเด็กและเยาวชนบนฐานฮีตลูก-คองหลานของวัฒนธรรมอีสานคือได้เกิดการร่วมมือ 4 กลุ่ม ได้แก่ ผู้นำชุมชน ครอบครัว วัด และโรงเรียนจัดกิจกรรมในการบูรณาการการอนุรักษ์ประเพณีและสอดแทรกคำสอนคุณธรรมจริยธรรมให้เด็กและเยาวชนในชุมชนสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภาณุพงษ์ ชูรัตน์ และ ศิริศักดิ์ เหล่าจันทาม (2563) ทำการศึกษา บทบาทของชุมชนในการแก้ไขปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัว กรณีศึกษาอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า ความรุนแรงในครอบครัวในพื้นที่ ตำบลบ้านฝ้อ อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น มีสาเหตุหลักมาจากการดื่มสุราและของมีเมา การเสพยาเสพติด ปัญหาทางการเงินในครอบครัว และปัญหาเรื่องชู้สาว ทั้งนี้ ชุมชนมีบทบาท ในการแก้ไขปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัว โดยการมีกลุ่มอาสาสมัคร ซึ่งเป็นคนในชุมชนทำหน้าที่เป็นเครือข่าย ในการเฝ้าระวังปัญหาความรุนแรงในครอบครัวภายในชุมชน ทั้งอาสาสมัครและผู้นำชุมชน และสอดคล้องกับงานวิจัยของรุ่งฤดี วงศ์ชุม (2562) ได้ศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะสัมพันธ์ภาพในครอบครัว และความผูกพันระหว่างบิดามารดากับบุตรกับพฤติกรรมความรุนแรงในวัยรุ่น ผลการศึกษาพบว่า การมีสัมพันธ์ภาพที่ไม่ดีระหว่างบิดามารดากับบุตร และการมีทักษะการติดต่อสื่อสารที่ไม่ดีระหว่างคนในครอบครัวส่งผลให้เด็กมีพฤติกรรมรุนแรง ในทางตรงกันข้าม การมีสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกันระหว่างบิดามารดากับบุตร และการมีทักษะการติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพระหว่างคนในครอบครัวช่วยป้องกันพฤติกรรมความรุนแรงในเด็กวัยรุ่นได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เกื้อพิศุทธิ์ ประพรหม และ ทิพย์วัลย์ สุรินยา (2561) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับ การอบรมเลี้ยงดู ทักษะติดต่อการใช้ความรุนแรง ความฉลาดทาง อารมณ์กับพฤติกรรมก้าวร้าวของวัยรุ่นตอนปลาย ตำบลเขามิเกียรติ อำเภอเสเดา จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า การอบรมเลี้ยงดูมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมก้าวร้าวของวัยรุ่นตอนปลายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทักษะติดต่อการใช้ความรุนแรงมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรม

[266]

ก้าวร้าวของวัยรุ่นตอนปลายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติและความฉลาดทางอารมณ์มีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมก้าวร้าวของวัยรุ่นตอนปลายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ประโยชน์ด้านวิชาการ

1.1 สามารถนำผลงานวิจัยเรื่องนี้ ไปพัฒนาเขียนเป็นหนังสือ ตำรา หรือเขียนบทความวิชาการได้

1.2 เป็นฐานข้อมูลการวิจัยให้แก่ชุมชน ท้องถิ่น พื้นที่อื่น ๆ ได้นำไปศึกษาหาความรู้ต่อยอดทางการวิจัยและทางวิชาการในรูปแบบอื่น ๆ ได้

2. ประโยชน์ด้านนโยบาย

2.1 องค์การบริหารส่วนตำบลเขวาสาน สามารถนำไปวางแผนยุทธศาสตร์พัฒนา ท้องถิ่นและส่งเสริมในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันความรุนแรงของเด็กและเยาวชนบนฐานฮีตลูก-คองหลานของวัฒนธรรมอีสาน ในพื้นที่ชุมชนตนเองให้เกิดความต่อเนื่องยั่งยืนสืบไป

2.2 เป็นข้อมูลหรือแนวทางยุทธศาสตร์ในการสร้างสุขภายในสังคม ท้องถิ่น ชุมชน ให้กับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องในจังหวัดมหาสารคามต่อไปได้

3. ประโยชน์ด้านสังคมและชุมชน

3.1 ข้อมูลที่ได้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาและสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมป้องกัน ความรุนแรงของเด็กและเยาวชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเขวาสานและในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ

3.2 เกิดเป็นชุมชนนำร่องในการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันความรุนแรงของเด็กและเยาวชนบนฐานฮีตลูก-คองหลานของวัฒนธรรมอีสาน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. นโยบายต่อปัญหาความรุนแรงของเด็กและเยาวชน

1.1. รัฐควรมีนโยบายที่ป้องกันปัญหาของเด็กและเยาวชนในชุมชนด้วยการส่งเสริมกิจกรรมทางด้านศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ประกอบไปด้วยหลักจริยธรรมในการดำรงชีวิตให้ถูกต้อง

1.2. รัฐหรือหน่วยงานรัฐในท้องถิ่นต้องมีนโยบายต่าง ๆ ที่สามารถบูรณาการกับทุกฝ่ายในสังคมหรือชุมชนได้ในลักษณะเครือข่ายขององค์กรหรือความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ

2. ข้อเสนอแนะในการนำรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันความรุนแรงของเด็กและเยาวชนบนฐานฮีตลูก-คองหลานของวัฒนธรรมอีสานวัฒนธรรมอีสานไปปฏิบัติ

[267]

2.1. การป้องกันความรุนแรงของเด็กและเยาวชนบนฐานฮีตลูก-คองหลานของวัฒนธรรมอีสาน
วัฒนธรรมอีสาน สามารถดำเนินการได้โดยการสร้างเครือข่ายความร่วมมือจากทุกฝ่ายโดยเน้นความสมัครใจ
และกระบวนการมีส่วนร่วมที่ต้องการทำประโยชน์แก่ชุมชนตนเอง

2.2. วิธีการป้องกันความรุนแรงของเด็กและเยาวชนบนฐานฮีตลูก-คองหลานของวัฒนธรรมอีสาน
วัฒนธรรมอีสานในแต่ละกลุ่มเป้าหมายของชุมชน สามารถดำเนินการในรูปแบบผสมผสานกับกิจกรรมหรือ
ประเพณีวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชนอยู่แล้วซึ่งถือว่าเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญ

การวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรนำรูปแบบป้องกันปัญหาที่ได้จากการวิจัยนี้ไปใช้ปรับกับปัญหาอื่นหรือชุมชนอื่นที่มีบริบทของ
ปัญหาและชุมชนใกล้เคียงกัน

2. ควรศึกษาวิจัยในชุมชนด้วยการขยายผลครอบคลุมทุกเพศทุกวัยที่กำลังประสบกับปัญหาในชีวิต

3. ควรวิจัยในชุมชนพื้นที่อื่นที่มีบริบทแตกต่างกัน เช่น การศึกษาในชุมชนเมือง หรือ ชุมชนชนบท เพื่อ
จะได้รูปแบบที่เหมาะสมกับสภาพชุมชนมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

เกื้อพิศุทธิ์ ประพรม และ ทิพย์วัลย์ สุรินยา. (2561). การอบรมเลี้ยงดู ทศนคติต่อการใช้ความรุนแรง ความ
ฉลาดทาง อารมณ์กับพฤติกรรมก้าวร้าวของวัยรุ่นตอนปลาย ตำบลเขามี่เกียรติ อำเภอสระเค็ด จังหวัด
สงขลา. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 44(2), 158-176.

นญา พรหมพันธ์. (2560). *ทลายทความรุนแรง : แนวคิดการประกอบสร้างทางสังคมต่อการจัดการ
ประสบการณ์ความรุนแรง*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอาชญวิทยาและงาน
ยุติธรรม, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภานุพงษ์ ชูรัตน์ และ ศิริศักดิ์ เหล่าจันทม. (2563). บทบาทของชุมชนในการแก้ไขปัญหาการใช้ความรุนแรงใน
ครอบครัว กรณีศึกษาอำเภอนองเรือ จังหวัดขอนแก่น. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด*, 14(2), 126-136.

ไมตรี อินทรีย์. (2560). ทุนทางสังคม Social Capital. *วารสารนาคบุตรปริทรรศน์*, 9(2), 14-25.

รมิดา แสงสวัสดิ์. (2560). *ความรุนแรงในสถานที่ทำงาน: ศึกษากรณีเจ้าหน้าที่และบุคลากรของโรงพยาบาลตำรวจ*.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอาชญวิทยาและงานยุติธรรม, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รุ่งฤดี วงศ์ชุม. (2562). ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะสัมพันธ์ภาพในครอบครัว และความผูกพันระหว่างบิดามารดา
กับบุตรกับพฤติกรรมความรุนแรงในวัยรุ่น. *วารสารพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม*, 20(38), 8-23.

วสมน ทิพนีย์. (2559). การแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวตามแนวพุทธธรรม. *วารสารสถาบันวิจัยญาณ
สังวร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย*, 7(1), 51-60.

[268]